

РОЗСВІТ

Часопись полонених

громади „Самостійна Україна“.

Видає: Видавництво „Український Рух“.

ПЕРЕДПЛАТА:

(Шіна одного примірника 2 ф.)	
На місяць у таборі	20 ф.
" " поза табором	30 "
" " півроку в таборі	1 м. 20 ф.
" " поза табором	1 " 80 "
" рік у таборі	2 " — "
" " поза табором	3 " — "

АДРЕСА:

Ukrainisches
Sekretariat
in Rastatt (Baden).

(Комітет видавництва).

Виходить два рази на тиждень.

РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ.

УКРАЇНСЬКИЙ РУХ
У РОСІЇ.Обєднання всіх українських організацій
Київа в одну „Центральну Раду“.

На величезних зборах представників усіх українських організацій Київа, в тім числі і робітничих українських організацій, рішено обєднатись у одну „Центральну Раду“.

На ім'я української „Центральної Ради“ у останній дні наспілі привіти з нагоди наступлення нового ладу в державі та можливості здійснення українських національних ідеалів.

Збори „Центральної Ради“ відбуваються що дні в присутності всіх членів Ради, зміцнюючої представниками нових партійно-політичних та культурно-національних організацій.

Від імені „Центральної Ради“ до всіх провінційних організацій післано ось яку телеграму:

„Час біжить, беріть ся до праці, висилайте депутатію до уряду з викладом негайних потреб українського народу: українська школа, гімназія, університет, українська мова в державних закладах, поворот засланців в Галичину. Відживляйте і західайте просвітні інституції. Відавайте летучі листки, організуйте збори на національний фонд, заложений у Київі, організуйте провінцію.“

У всіх національних організаціях іде спілна, гарячкова робота в справах підтримання нового правительства, усунення харчових труднощів, урядження на провінції опік для достави харчів населенню і т. д.

Від української „Центральної Ради“ післано телеграми представникам правительства:

1) голові ради міністрів, кн. Львову, такого змісту:

„Вітаємо у Вашій особі перше міністерство вільної Росії. Бажаємо повного успіху в боротьбі за народоправство. Переконані, що оправдані жадання українського народу та його демократичної інтелігенції будуть задоволені в повній мірі.“

2) міністрові справедливості Керенському: „У Вашій особі, дорогий товаришу, гаряче вітаємо початок здійснення народних сподівань. Вам, який із трибуни Державної Думи виголосив гасло автономії України, доручаємо оборону оправданих жадань українського народу та його демократичної інтелігенції. Віримо, що від тепер не буде вже нещасливих народів та що недалеко вже час повного здійснення наших старих змагань до вільної федерації вільних народів. З доручення Союза українських поступовців: Сфремов, Матушевський, Чикаленко“. (Діло).

Українське свято.

Під таким заголовком приносить петербурзька „Реч“ з 27. марта н. ст. опис обходин Шевченківського свята в Петербурзі. Ось що пише ця часопис:

„Українці святкували 25. марта проголошення нового державного ладу в Росії. Свято приспособлено до роковин смерти українського поета, Т. Шевченка. Можна з певністю сказати, що на панаходу явилися всі Українці, які перебувають у Петербурзі. Були тут представники від петербурзького гарнізону, при чому деякі запасні часті були в повному складі (як на приклад Кубанські козаки), були студенти, були урядники (чиновники), були купці. Величезна площа перед Казанським собором була повна народу. Над товою повівали величезні пропори (жовто-синьої краски) колишньої Запорожської Січі й Гетьманщини. Тому що ввесь народ не міг змістити ся в обширнім соборі, одігравлено

панаходу по національнім українським поетів під голим небом, прилюдно. В придворю собора розмістилося духовенство з протоєреєм Орнатським на чолі, а хор зложений з народу співав пісні. Коли почали співати „Вічна пам'ять“, багато людей опустилося на коліна.

По панаході відбувся мітинг (віче). Всі бесідники дякували руському народові і його армії за дане право народам на самовизначення.

— Глибокий, низький поклон за все руському народові! — сказав один бесідник.

Три військові музики заграли „Марсельєзу“, а народ вигукував „ура“.

Потім стрійними рядами многотисячна товока пішла в напрямку Невського проспекту до Таврійського дівіця. На чолі походу Їшли Кубанські козаки з українськими Січовими знаменами й запорожськими бунчуками. Потімшли зводами війська з офіцерами-Українцями на чолі. За ними студенти, курсистки і інші. Ціну дорогу панував цілковитий порядок. Народ співав українські, тужливі пісні, а оркестра грава пупурі із українських мотивів. Замовкли оклики „ура“.

Похід увійшов на Таврійський дівіць і уставився рядами. Тут привітав Українців представник виконального комітету „Ради робітничих і солдатських депутатів“ іменем Ради.

Характерний такий додаток „Речі“:

Свято вдалося було гарно, як би не виступ одного бесідника, який взвивав салдатів Українців до безпроволочного закінчення війни.

Українці за федеративною республікою.

Київ, 23. квітня, Петербурзька телеграфна агенція доносить, що зізд Українців у Київ висказався на своїх нарадах за російською федеративною республікою і за автономією (самоуправою) України.

Надзвичайні збори київського Земства.

Український привіт.

Дня 22. марта ст.ст. відкрилися надзвичайні губернські земські збори, скликані для розвязання налагальних прав, спричинених останніми подіями. Збори були незвичайно численні. Кромі 70 гласних у зборах взяло участь багато представників громадських організацій, кооперативів, національних організацій та робітників. Робітники вперше дістали можливість брати участь у земських зборах. Від імені українського народу виступив А. Степаненко й виголосив промову в українській мові, яка в перше дісталася права горожанства. Степаненко промовляв від імені української „Ради“:

„Вітаємо той день, коли ми можемо виступити на земських зборах. Це зробила велика бура, завдяки якій ми летимо й наближамося до сонця волі. Ми живемо в Київі, в центрі України, навколо нас розляглося 30 мільйонів українського населення. Наступає пора, коли київське земство повинно зробити народнім українським земством. Український народ, який творить тут більшість, забезпечить волю і свободний розвиток інших національних меншин, що мешкають на Україні. Земство буде працювати в імені науки, земство піде в народ під прапором волі.“ (Діло).

„Вітаємо той день, коли ми можемо виступити на земських зборах. Це зробила велика бура, завдяки якій ми летимо й наближамося до сонця волі. Ми живемо в Київі, в центрі України, навколо нас розляглося 30 мільйонів українського населення. Наступає пора, коли київське земство повинно зробити народнім українським земством. Український народ, який творить тут більшість, забезпечить волю і свободний розвиток інших національних меншин, що мешкають на Україні. Земство буде працювати в імені науки, земство піде в народ під прапором волі.“ (Діло).

Кооперативний зізд у Київі за автономією України.

Дня 18. березня ст. ст. закінчився губернський кооперативний зізд у Київі. На закінчення своїх обрядів зізд займався харчовими справами, а далі приняв резолюцію, що тільки демократична федеративна республіка Росії з національно-територіальною автономією України забезпечить права народу. Крім

того зізд рішив, що українська мова зараз повинна ввійти до школи до громадських державних закладів.

Недержавні нації Українці.

Дня 17. ст. ст. відбула ся в Москві конференція, в якій брали участь представники недержавних націй у Росії: Українці, Поляки, Жиди, Вірмени й Литовці. Всі представники виставляли свої вимоги, між іншими Українці домагалися національно-культурної (тільки? Ред.) автономії в Росії і національно-політичної в Австрії (чому ж для Австрії інша мірка, а для нас інша? Ред.) та вимагали, щоб школи на Україні зараз передано в руки Українців.

Нам жалко, що московські Українці такі скромні й так мало виявляють розуміння ваги хвилі виставляють такі мізерні домагання! Все ще Українці не можуть вилісти із своєї культурницької шкури. Сумно...

Український Національний Фонд.

З ініціативи українських організацій засновано „Український Національний Фонд“. За один день до фонду вплинула значна сума. Тимчасово доручено завідувати фондом М. Синицькому й О. Андрієвському. „Рада українських поступовців“ розіслала до всіх провінційних організацій запрошення, щоб ширити скрізь думку, що такий фонд потрібний і помагати йому, даючи датки. (Діло).

Українська гімназія в Київі.

„Реч“ доносить у 67. ч. з дня 19. березня ст. ст., що в Київі відкривається перша українська гімназія з програмою мужеських гімназій. Ця звістка перешла до „Речі“ від Петербурзької телеграфної агенції з дня 18. ст. ст.

Товариство поширення середньої освіти на Україні.

„Кiev. Мысли“ повідомляє: Відбулися численні збори київських педагогів, учителів київських середніх наукових закладів, Українців, які рішили негайно зорганізувати спеціальне „Товариство поширення середньої освіти на Україні“. Організовання товариства перебрала на себе комісія з директором Татяновської гімназії І. Стешенком на чолі. (Діло).

Українська міліція в Київі.

В 12-ї авдиторії університету міститься штаб української міліції, яка перебрала на себе охорону Лебіцької дільниці. (Діло).

Товариство українських агрономів і технольогів.

Дня 8. (21) марта відбулися збори „Товариства українських агрономів і технольогів“. Число присутніх було таке велике, що обширний ліквід Технічного Товариства не міг вмістити в собі всіх, що бажали брати участь у зборах. Збори ухвалили резолюцію: негайно почати організацію товариства, завданням якого має бути дослід народних богацтв України та раціональне використування їх цілях найбільшого піднесення добробуту українського народу. Товариство має організувати народні фабрики, елеваторний збут зерна, розроблене вугілля, торфу, та інших мінеральних скарбів України, підприяти розвід вільсько-господарської культури, та промислу, організувати курси в технічних справах в українській мові, курси монтерів, шофірів, машинових тракторів, сільсько-господарських робітників і т. д. та вибирати представників в „Центральну Українську Раду“. (Діло).

Збори Українців й Українок київських середніх шкіл.

11. марта ст. ст. в 10-ій авдиторії київського Комерційного Інституту відбулися загальні збори Українців та Українок, що учатися в середніх школах.

Головна Українська Студентська Рада.

Що дні від 9. г. рано до 2. по пол. відбувається засідання „Головна Українська Студентська Рада“, що складається з 20 представників усіх вищих наукових закладів Києва. Вона вислали телеграму з привітом Керенському та Чхеїдзе.

Поворіт засланих Українців із Сибіру.

Серед „політичних“ каторжан, які тепер через амністію повернулися з Сибіру, в кількох Українців діячів, як інженер Іван Киріченко (член Головного Комітету Української Соц. Дем. Спілки), народний учитель з Київщини М. Бовчинський (Соц. демократичний посол 2. Думи), Хведорів та депутат четвертої Думи з Катеринославщини Петровський.

Максим Горький й його партія.

Стокгольм, 17. квітня. Максим Горький бере широку участь в політичному життю. За допомогою своїх приятелів він заснував велику часопись „Новая Жизнь“.

Часопис буде ширити думку про найскоріший мир.

„Vossische Zeitung“ доносить з Женеви, що під проводом Максима Горького утворилася в Петербурзі нова республіканська партія, програмою якої являється ся жадання демократичної Республіки на основі самоуправи та національного принципу, як також жадання соціальних і аграрних (земельних) реформ.

Конгрес робітничих та солдатських депутатів.

Ротердам, 17. квітня. Як звідомляє петербурзька телеграфна агенція, засідання робітничих та солдатських депутатів дало такий вислід: при голосуванні над цілями війни 325 депутатів голосували проти анексії (загарбання чужих провінцій) а 57 за. Під час конгресу більшість солдатів виголосила проти воєнні промови та заявила, що війна мусить уже тепер припинитися. Росій потрібний мир, розуміється: мир почесний, котрий забезпечив би волю всім народам Європи.

Тимчасове виборче право.

Копенгаген, 11. квітня. З Петербурга повідомляють напівлурдово, що міністер внутрішніх справ, щоби перевести задуману демократизацію петербурзької городської управи, виробив тимчасовий виборчий закон. Цей закон буде мати так довго силу, аж Установчі Збори

не виправдяють нового виборчого закону. Після цього закону право вибору мають усі ті особи, яким скінчилося 21 рік життя без ріжниць національності, релігії, поля та маєтковості які в своєму повіті (дільниці) оселені не менше 3 місяців.

„Рада робітників і солдатів“ проти окремого миру.

Ротердам, 21. квітня, Бюро Райтера доносить із Петербурга, що „Рада робітників і солдатів“ оповістила свою рішучу постанову, що вона відкидає всяку думку про окремий мир.

Поворіт російських соціалістів-емігрантів до Росії.

Більша частина тих соціалістів, які мусіли свого часу тікати з Росії й жити за кордоном, повернулося тепер назад до Росії. Цікаво, що деяким із них, особливо рішучим прихильникам миру, Французи й Англійці ставили перепони що до вільного переїзду через Францію й Англію. Для того група соціалістів і революціонерів, між ними відомий соціаліст Ленін, які перебували в Швейцарії, мусіли звертати ся до німецького правительства в справі вільного переїзду через Німеччину. За швейцарським посередництвом позволила Німеччина на переїзд. Та мимо протесту, який заложив Ленін як пріоритет до Петербурга, Англія й Франція утруднюють усе ще негайний поворіт деяким російським емігрантам. Під заголовком „Замінена Росія“ шведська часопись „Socialdemokraten“ пише ось що: „Прихильникам миру дозволу не дають Англія й Франція на переїзд через російську границю. Треба сподівати ся, що вільна Росія не довго буде мовчачко дивитися на те, як її революційним синам, що терпіли засланнями за кордоном, ставить ся перепони тому тільки, що вони ненавидять війну. Росія не стерпить, щоб інші держави назначали контрольорів для того, хто може переходити через російську границю, а хто ні.“

Скасоване карти смерти в Росії.

Часопис „Реч“ з дня 27. березня н. ст. пише, що міністерство справедливості предложило управі головного військового суду дозволи у проекті в справі карти смерти. Один проект передбачав цілковите скасування карти смерти. Другий знов передбачав кару смерти за шпіонажу або державну зраду. На нарадах, на яких був і міністер справедливості Керенський, рішила головна управа військового суду цілком скасувати кару смерти без ніяких виміків.

Восьмиденній робітничий день у Росії.

Копенгаген, 17 квітня. „Politiken“ доносить із Петербурга, що „Рада робітничих та

солдатських депутатів“ постановила ввести в закон обов'язковий восьмиденній робітничий день по всіх фабриках та заводах, а також додати ся забезпеченою законом права на страйк. На фінляндських краєвих фабриках, а також на більшості приватних фабрик уже введено восьмиденній робітничий день. У суботу працюють лише 7 годин. Хоч і скорочено робітничий день, то платня лишається така, як і за 12 годин, а подекуди навіть її збільшено.

ЖЕРТВА ВИПАДКУ.

Бувши російський революціонер Карпович, повертаючи до Росії на норвежському пароплавові, утопив ся.

Карпович був родом Білорус, але звязаний був із українським рухом. В 1900. р. він був у Львові, стояв близько до української соціал-демократії, писав статті про революційний рух у Росії в студентській „Молодій Україні“ під псевдонімом А. Кожухова. Особливо ж приклал багато праці, переважно в українській літературі в часи переслідувань українського друкованого слова в Росії з австрійською Україні на російську.

В 1901. році, будучи ще студентом, Карпович убив міністра просвіти Боголепова, за що був засуджений до Шліссельбургу, звідкіля йому пощастило втекти. До останнього часу Карпович перебував у Англії і лише по оголошенню новим російським правителством амністії мав намір повернутися до рідного краю, та не судилося йому ще раз ступити ногою на рідну землю, для добробуту якої він немало потерпів за життя.

Полковникові Романову.

Тремти, поганий рабе! Помсти час настав!
Ти чуєш? Пірвані кайдани вікові,
То люд, замучений століттями, повстав
І випростав свої в ярмі погнуті ший!

Багато крові ти невинної пролив...
Від сліз народніх розлились цілі ріки—
Ти нашого життя ніколи не щадив...
Так проклят будь тепер, колишній кате,
В віки!

Тремти ж ти, боягузе! Плати час настав,
Години цеї слушної давно вже ми чекали!
У тюрми, що колись для нас ти збудував,
Твоїх помічників тепер позакидали.

Хай спробують й вони, як солодко там
живити,
Хай там гниють, як ми роками там гнили,
Хай знають і вони, як гірко слози
лити,
Хай так кленуть життя, як ми колись
кляли!

Л. Буйний.

Націоналізація нашого життя.

V.

Тепер приходимо до найважнішої речі, від якої треба нам починати реформу, приходимо до націоналізації нашої сім'ї. Вже на початку сих балаков ми вказали на це ненормальне явище в наших сім'ях, що з них обставини витиснули українську мову. Ми вже там указували на те, що батьки, нераз і свідомі Українці, страшне байдуже ставили ся до української мови в родині, виховували дітей по російськи, і от через те доходило нераз до таких поганіх подій, що батькам треба було виправдовувати ся перед власними дітьми за їхню „хахлаччину“.

Це все відноситься ся до життя наших інтелігентів, без огляду на те, де живуть вони, чи на селі, чи в місті, а далі до робітничих сім'їв по містах та в промислових центрах. Де заховала ся в сім'ї українська мова в своїй чистоті, так це на селі, між нашими селянами й декуди по старих пошівських сім'ях. Що правда—обурені через уряд, школу, салдакчину, а передусім через мову почало вже повоїті продирати ся до села. У підгородніх селах, головно під великими містами: під Київом, Харковом, Одесою, під Катеринославом московська мова таки добре зачала вже пробирати ся до наших селян, хоч не встигла ще закорінити ся, діяючи консерватизмів нашої української жінки.

Загалом сказавши, наші жінки—дівчата, замужні, чи бабусі—не допускають московищні в сільську сім'ю. Буває так, що сім'я перенесеться до міста, і з часом усі діти, батько, дядьки

встигнуть перейти в розмові зі собою на якийсь дивоглядний російсько-український жаргон—мати лише ся при своїй мові, балакає виключно нею, і діти, приносячи до неї, вживають у розмові з матірлю хоч і покаліченої, та все таки української мови. Скілько то наших товаришів, таких, що родилися та поширокталися по городах, хоч ніколи в житті не вживали української мови, все таки сяк-так були знайомі з нею—дяючи то своїм матерям, то бабусям, які ніяк таки не звикли до російщини! Жінка—загалом податливе ество, але ж у цьому напрямі вона ще й дуже вперта—і це розуміється ся, в даному випадкові на зле нам не виходило й ніколи не вийде!

От цю рису характерну—податливість в нашої жінки—ми повинні використати, націоналізуючи нашу сім'ю. Коли де в сім'ї жінка балакає по російські, так вона нам при націоналізації не буде перешкоджати. Зразу ж буде дивно, може й смішно, але із часом вона звикне, а далі сама піде за нами, сама балакати ме по українські, і дітей у нашій мові буде виховувати. Все залежати між від послідовності й енергії чоловіка, який візьметь ся за цю справу. Зрештою як скрізь забалакають по українські, якій піде з української мови не будуть сміятися, то жінка піде за „примхами“ чоловіка, як у дим.

Та вертаючи до давнього, все таки ще раз мусимо зазначити, що в нас інтелігентні української сім'ї—в тому розумінні, щоб у ній панувала українська мова—до війни сливє що не було. Ще ж тепер можна на пальцях налічити Киян—інтелігентів, що дома балакали по українські. Це саме торкається ся й інших городів. Ми знали сім'ю, де батько—свідомий український діяч, діти ж нічого з українством не мали

спільногого, і батька, дуже прогресивну зрештою людину, заза його українства мало чорнотенцем не вважали. У одному місті свідомий Українець, який із своєю жінкою словечка не промовив ніколи по українські, запрошує до себе до дому Українця з Австрії, наперед виправдовував ся перед ним за свою жінку, що вона, мовляв, невміє по українські й говорить по російські; тимчасом, як гості ввійшли в хату, жінка забалакала чудовою українською мовою до гостей, а чоловік тільки рота роззвив...

І багато—багато дечого такого чудного було по наших сім'ях. Це не анекdot, а правда те, що раз мати почула від своєго молодого сина (чотирнадцятирічного), який уже встиг зробити ся „революціонером“:

— Мама! Я сіншад, що ти українофілка! Я после ставо і гаваріть с тобой не стану!

Правда—мама повела молодого „революціонера“ після такої заяви до того, що й він став „українофілом“, але російська мова в них у сім'ї таки не перевела ся...

З другого ж боку нераз доводило ся чути від старших Українців, що жаліли ся на своїх дітей (російсько-українським жаргоном):

— Он, знаєте, прекрасний молодий чоловік. Толькож, знаєте, черезчур уж молодий! Взяти к приміру етот єго хахлацький язик! Откуда он єго приньос, не знаю. У нас нікогда ніхто й т. д.

І загалом коли докладно розібрать ся в тому, звідки хто коли знаєши інтелігентів-діячів придбав собі знання рідної мови, то одно можна напевно сказати, що—не від сім'ї, не з дому!

Українські кружки по середніх школах, українські громади по університетських містах,

Дума й російська революція.

Що ще перед кількома місяцями здавалося неможливим, неймовірним, тепер вже очевидний, здається, безумівний факт. Дума З. червня стала революційною Думою! Так думас кожний поверховий глядач, що не розглядає революції в її корінні, а помічає тільки зверхні факти: утворення Думою тимчасового революційного правління, виконавчого комітету й тепериннього міністерства.

Так оцінила Думу велика частина селянства й солдатів, не говорячи вже про офіцерство й міцанство, які зі всією енергією підтримують нових революціонерів, підтримують, бо знають, що це представники їх класів, їх інтересів.

Але чи ж можливо допустити сліпі, безконтрольне довірре з боку народних мас—з боку робітництва й селянства—до тих, що десять років помагали царизму гнітити їх, що перетворили Державну Думу в насміх над народним представництвом, що мовчали годилися на запротестування в категорії дійсних народних представників, що за десять років не зробили ані на зламаний шлях на поші соціального законодавства, що були глухі на селянські земельні потреби й тільки затвердили столипінський земельний закон, який звертався проти інтересів селянських мас?

Розуміється, що ні!, тисячу разів: ні!!

Ми не будемо тут спинатися на тому, чи думське правління буде дбати про задоволення соціальних інтересів народних мас. Досить тільки поглянути на те, із чого воно складається, щоб набрати цілком противні думки. Октябрісти—це ж представники капіталістичної буржуазії, інтереси якої протилежні інтересам робітництва. А кадети—це представники ліберальної буржуазної інтелігенції (професори, адвокати і т. д.), яка хоч сама не має великих капіталів, але тілом і душою стоїть на службі капіталу. Правда, в міністерстві є один радикал, як кажуть мало не соціаліст, Керенський. Але ж один чоловік при найліпшому бажанні не зможе нічого перевести, що буде противити ся інтересам більшості, і крім того Керенський представник тої групи, що є тільки парламентарною (Думською) організацією й не має за собою сильної організації в краю, яка підчинила би всю його діяльність своїм контролем.¹⁾

То так—чи можна покластися на таке правління з певністю, що воно буде дбати про забезпечення здобутків революції, про захист прав і свобод демократії?

Придивімося ще до відношення тих партій, з яких це правління склалося, до царизму й до народного визвольного руху, придивімося й до того, яку брали вони участь у революції.

Ці партії, які творили в З. та 4. Думах більшість, увесь час підтримували царизм. Народної революції вони боялися більш, ніж найгорішої реакції. Навіть лівівці з них—

¹⁾ Шлюбний автор помилляється. Керенський лічить себе членом соціально-революційної партії й належить н. пр. до головних співробітників великого органу «Дело Народа», що зараз виходить у Петербурзі. Ред.

кадети, ця опозиція „не його величеству, а його величества“, як сказав речник цієї партії в Думі,—ставилися вороже до визвольного руху народних мас.

Вже в часах першої Думи вони були проти організації народних мас для дальшої боротьби з царизмом. Вони виходили не до народу, щоби покликати його до бою, а до столипінського передпокоя, гадаючи переконати Столипіна, щоб він поділився з ними владою.

У свою програму вони приняли лише конституційну монархію. Вони хотіли тільки зреформувати царизм, а не усунути його.

Коли злочинне царське правління, підтримане буржуазією, довело до війни, вони з захопленням стали за війну!

Вони гадали здобути цим ласку царського правління. Але воно оцінило її послугу як лівокайську й на хвилину не подумало сповінити кадетську мрію: допустити кадетів до державного корита.

Що ж? Може після цього кадети стали опозиційними? Може то, що вони вступили до „прогресивного (поступового) думського блою“²⁾ означало, вже змагання до зміщення сил для боротьби з царизмом?

Певно, що ні! В поступовому блою вони були найлівіші, але й найслабіші. Не октябрісти пішли за ними, а вони за октябрістами.

Коли царське правління довело господарське життя краю до повної дезорганізації й тим викликало обурення народних мас, кадети на своїй конференції дnia 25. жовтня 1916. року радили не над тим, як бороти ся з царизмом, а проти народного незадоволення! Народний рух, що починав сильно розростатися, кадетська конференція признала загальним нещастям. Вони вже не осміяли ся виставити свого старого жадання: відповідального, хоч би перед Думою З. червня правління, а обмежилися тільки бажанням, щоби на міністрів покликано людей із думської більшості (отже таких, як д. Протопопов, якого тепер прийшлося їм заарештувати!).

От так одні й другі дбають, як бачимо, про підтримання царизму.

Але не так склалося, як бажало ся!

Дезорганізація господарського життя стала все глибша. Дорожнеча сказана росла. Підвіз харчів до промислових центрів все зменчався. Незадоволення народних мас росло з кожним днем. Безсильна Дума, щоби заставити правління йти разом із нарою, була також безсильна супроти народного руху, нічого не могла заспокоїти населення!

А рух виростав і поширювався по цілій державі. Почалися арешти й заслання, але й Дума і правління не мали сил застановити народні хвили. Дійшло під кінець до того великого страйку, що спинив промисловість Петербурга й інших промислових центрів, її паралізував цілу нафтovу область. Коли зібралися 14. лютого Дума, страйки були в повному розцвіті!

Що ж робили провідники тих партій, з яких складається сучасне Думське правління? Вони закликали робітників до по-

їдальні українське гарне письменство, етнографічні матеріали, ну, і накінець словарі! Через те її українська мова в устах нашого інтелігента дуже часто являється штучною. Він дослівно перекладає російські фрази на українську мову, перекладає так, як вивчився зі словаря, даючи нераз поодиноким словам зовсім інше значення. До того ж у нас і нема добrego, повного слова. „Російсько-український словар“ Уманця (Комара) і Спілки—який доходив на російську Україну до 1905. р. нелегально, як „Словар галицько-російський“—цей словар—перша спроба словника, він містить у собі мало фраз, слова не всі народні—от і через те її наш інтелігент, не винішши рідної мови зі сім'ї, не поширишив знання її школальною практикою, спирався було по середині дороги й переходити із часом знов на російську мову, або хоч не переходить зовсім, то таки не доходив до того, щоб по українські думав!—А, звичайно, коли не думаєш у якісь мові, то з такого знання нічого! І так, засновуючи свою власну сім'ю, молоді позискали недавно для українства людина—зводить у ній російську мову! І не думає про те, що як дитина виросте, то може й її колись прийде ся проходити ту саму дорогу, що й батько, що й її доведеться ся вхопити ся знов за словар, як робив колись батько!

Ні! Мову треба виснажати, як кажуть, із грудей матерів, мову треба виносити зі сім'ї. І з того боку ми мусимо зовсім нашу перевернути. Перевернути так, щоб вона мала насикрізь українське обличчя. Якщо ми ще не самостійні в сім'ї, не батьки—то синами нам щелегче це зробити, ніж, як ми вже були батьками. Адже сини поперевертали зовсім українські сім'ї в Галичині. Адже ж там до 60. років виключно балакали по домах по польськи. Сини ж, що гуртувалися по кружках і освідомилися там із національного боку, пробою заводили українську мову в сім'ях. І це не лише так було з Українцями в Галичині. Так робили н. пр. Чехи, Мадяри, Словінці в Австро-Угорщині. І там молодіжі поперевертала зовсім сім'ї, які були насикрізь німецькі, а під упливом енергічної боротьби молодіжі стали чеськими, мадярськими, словінськими. Деякі приклади на це ми вже мали й на російській Україні, і то вже досить давненько. Хто не знає н. пр. родини Шеметів із Луб'яні, на Полтавщині. Батько вмирав і не зінав ще гаразд по українські—а між тим сім'я ціла була вже українська, всі по українські балакали. Це сини переробили сім'ю!

З батьками синам це зробити не важко. От приходить на думку дуже характерний вислів одного полтавського адвоката, син якого, свідомий Українець (вже не живе), гімназист, консеквентно балакав у сім'ї по українські й потягнув за собою сестер, які не мали нічого спільногого з українством. Раз за обідом вихопилися одному Українцеві, що, ось пан адвокат, хоч не Українець (він балакав із російським акцентом на а, вимовляв і), а так гарно відноситься до українства:

— Нет, гаспада,—казав він—я Маларос! Толька я сажаленю я пренадлежу к етим тиличам Маларосов, не говорячи по українські! Но мой Вітя—Українець. Он нас всіх передєлає!

І справді коли б наші всі „Віти“—значить коли б ми, всі молоді парубки, як Вітя, повернувшись до дому, послідовно проводжували українську мову в сім'ї, ми всіх „передєлали“, б, і зукраїнізували б дуже скоро наші domi.

З другого ж боку батькам теж не важко перевернути російщину на українську мову в сім'ї. І що вже значить один авторитет батька в хаті! А крім того скілько ми вже тут у полоні практики набралися, що вже вмімо підходити й до чужих людей, а не тільки до своїх дітей!

рядку й радили їм стати до роботи. Міліція надрукував навіть у часописах листи до робітників з закликом до заспокоєння, а д. Родзянко на засіданні Думи 24. лютого заявив, що розрухи загрожують перейти в явища країни небажані й недопускальні, отже в революцію—то треба при помочі правителів найти засоби проти того руху! Та робітники страйків не перепиняли, а все численніше виходили на вулицю. До робітників стали по трохи приєднувати ся солдати. Що ж? Чи тепер Дума приєднала ся до революції? Ні! Вона й далі думала, як заспокоїти народ, щоб спасті царизм. Д. Родзянко шле Миколі ІІ, дві телеграми, в яких прохав змінити тільки міністерство й молить Бога, щоб частина відповідальності не лягла на „венценосца“!

Але цар замісць нового міністерства послав до Петербурга нове військо. Тільки це було вже за пізно. Петербурзький гарнізон приєднав ся до революції, а 27. лютого утворюється „Рада робітничих і солдатських Депутатів“, і стає на чолі революції!

Аж тепер Дума, якій до того цар прикарав розійтися, міняє фронт. І це зрозуміло. Наступ час, коли не було вже жадної надії вратувати царизм, отже треба рятувати самих себе. Для цього ж був тільки один спосіб: приєднати ся до революції. І ці пани стають на чолі революції, розуміється, на те, щоби взяти в свої руки владу і бороти ся проти народних змагань, що направлені також і проти них.

Утворюється думський тимчасовий Виконавчий Комітет, а далі тимчасове міністерство.

Під натиском „Ради робітничих і солдатських Депутатів“—що знаходить ся під упливом соціалдемократії—це правління пропонує Миколі ІІ зректі ся престола, а далі примушує Михаїла підписати маніфест, що він годиться стати царем тільки тоді, коли того захоче народ.

Але ж, чи ці вимушені вчинки думських панів зробили їх уже республіканцями? Певно, що ні! Численні вістки з Росії показують, нам дуже яскраво, що ці „теж-революціонери“ давно були вже послані членів республіканської „Ради робітничих і солдатських Депутатів“ туди, куди царське правління послало Раду першої революції, як би не здергував їх від цього страху перед народними масами, які стоять за Радою. Між думським правлінням і республіканською Радою було вже кілька конфліктів.

Будемо сподіватися, що Рада мати ме силу розбити монархічні заміри тимчасового правління й примусить його закінчити цю криваву різню!

Петро Лівобережний.

Заява німецької соціалдемократії в справі миру.

У п'ятницю, 20. квітня, відбула головна управа німецької соціалдемократичної партії в Берліні наради над ріжними політичними пі-

Розуміється, що й батькам потрібна консеквенція, але коли син може перевести щонебудь у сім'ї боротьбою (в Галичині бувало сини до батьків місяцями не балакали, коли вони заговорять до них, було, по польськи), батько мусить робити це тактовно, щоб себе не осмішити й тим не зіпсувати цілої справи, головно, як діти вже більшенькі. Нехай тільки українська мова вийде в привичку, все решта само вже піде!

Бо це ж уже таки накінець сором, щоб у нас тягло ся далі так, як було. Сім'я—основа громадського життя, її коли нема української сім'ї, то й не може бути української громади, не може бути справжнього, глибокого українства. Буде в ньому все щось гуртківське, щось нешироке, вузеньке, для домашнього вживання, як то в нас кажуть!

Ми ж—ті самі сини й батьки, що маємо реформувати нашу сім'ю—ми свідомі цього що мусить бути українська; ми розуміємо, що неможливо, щоб на Україні була окрема городська й сільська мова, не можливо, щоб була окрема панська й м

таннями. В нарадах узяли участь німецькі соціалдемократи з Австрії Др. Адлер, Зайц і Др. Реннер та угорські соціалдемократи Громі і Вельтнер. На цих нарадах запала між іншими така резолюція:

„Ми скріпляємо незломне рішення німецької робітничої кляси, що Німеччина має вийти з цієї війни як свободна держава одиниця. Ми жадаємо усунення всіх нерівностій горожанських прав у краю, державі і громаді, як також усунення всякого роду бюрократичного (чиновницького) режimu й заступлення його народнім представництвом.

„Ми з рішучістю заперечуємо поширене ворожими правителствами домагання, що провожування війни потрібне на те, щоби Німеччину змусити до поступового державного ладу. Завдання самого німецького народу — заводити в себе порядки із свого переконання.

„Ми щиро вітаємо перемогу російської революції й оживлені нею міжнародні змагання до миру. Ми годимося з постановою зізду „Ради російських робітників і солдатів“, щоби підготувати загальний мир, без заборів і без воєнних відшкодувань на основі вільного національного розвитку всіх народів.

„Для того ми вважаємо найважнішим обов'язком соціалдемократичної партії Німеччини й соціалістів усіх інших країв, поборювати мрії про силу самолюбного шовінізму (нетерпимості до іншого народу, чи партії), напирати на правительства, щоби вони виразно зреклися всякої заборчої політики й по можливості скоро приступили на цій основі рішуче до мирових переговорів. Мир не сміє ні одного народу понизити й не сміє привести нікого в незнене становище, а за те кожний народ мусить через мир, через добровільне приступлення до наддержавної організації і признання зобовязуючого мирового суду мати змогу причинити ся до того, щоб забезпечити майбутньому світові тривалі основини“.

Свою згоду з цею резолюцією заявили представники австрійської й угорської соціалдемократії.

Вступні наради німецької й австрійської соціалдемократії назріли на стільки, що наявно можна сподівати ся міжнародної соціалістичної конференції.

МАЛІЙ ФЕЙЛСТОН.

Шлісельбург.

Другий не менш славний, як Петро-Павловська кріпость, пам'ятник Романовського дому — Шлісельбург, вилетів у повітре!

Одна за другою гинуть підвальні, на яких побудував своє кріваве панування Романовський рід. Упав царизм і слідом за ним падають страшні прилади його; рухаються ся товсті мури, відчиняються ся на ржавих петлях тяжкі двері й відмикаються ся підземелля; борці, що десятками років не бачили денного світла за волю, виходять, щоби забрати належне, щоби відігнути повними грудьми й зайняти перше місце на святі вільних народів.

Історія Шлісельбурзької кріпости не уступає по своїй „славі“ й історії Петро-Павловській.

Заложено її десь у XVI столітті на острові Орехово, на Ладожськім озері, з ціллю боронити устя Неви. На початку XVII віка Шведи взяли в війні цей острів, а кріпость назвали Нетеборгом.

Протягом цілого століття кріпость ця слугила Шведам за головну точку охорони проти Росії, аж доки Петро Великий знов завоював її і цим дістав до рук ніби ключ, який відмікав йому доступ до Фінського моря (от і через те її назва Шлісельбург, бо по німецьки: шлісель-ключ). Як же збудовано Петербург, то як охоронну його точку заложено кріпость — Кронштадт, а через те її Шлісельбург стратив своє стратегічне значіння. В XIX столітті Шлісельбург, не маючи вже ніякої мілітарної вартості, став тюрмою й незабаром „прославився“, бо туди замикали лише найтяжчих злочинців і великих політичних діячів, як от у свій час відомих „землеволіців“, для котрих самої Сибірі було за мало по думкам правительства!

На протягу десятків років томилися вязні в сиріх підземеллях, приковані за лізинами ланцюгами, а царизм гуляв, лило ся вино, лунав регіт і заглушав стогні мільйонів поневолених народів. Лиш що тільки тепер, ціною страждальців цих вязнів і на їхніх кістках, виростає нова, увільнена Росія!

Саме знищеннє Шлісельбурзької кріпости описують так:

Коли робітники прийшли туди, щоб увільнити вязнів, то ні один із тамошніх надглядачів не відважив ся не впустити їх. Робітники увіль-

нили зразу 63 політичних вязнів, між котрими сидів і депутат першої Державної Думи Пянік і його син, прикований за руки й ноги до стіни, хоч неповинність цілої рідини Пяніків у свій час була доказана. По короткій нараді увільнили робітники також і карних злочинців. Після цього прикотили з поблизу фабрики бочки з бензином та гасом і розділили по підземеллям, а за хвилину страшне полум'я рознесло на шматки одну із опор царизму.

Лиш голі розвалені стіни нагадують місце, де мучалися непокірні сини народу.

Як за розбитим варварським військом горять мости, щоб не було повороту носителям руїни, так за царизмом рухаються ся підвальнини, щоб не було повороту для робства, темноти й застінків“.

На хом.

РІЖНІ ВІСТИ.

МІЖНАРОДНИЙ МИРОВИЙ ЗІЗД СОЦІАЛДЕМОКРАТИВ У СТОКГОЛЬМІ.

За почином міжнародного соціалістичного бюро має відбутися в маю в Стокгольмі зізд міжнародної соціалдемократії. Зізд буде головно здати питаннями мирі. Державний міністер Данії Ставнінг (соціалдемократ) думає, що зіздові вдасться привести робітництво всіх країв у справу мирі до порозуміння. Свою думку основує данський міністер на тім, що бажання мирі всіх воюючих народів дуже велике. Загально надіються, що постанови цього зізду послужать поодиноким правителствам до наявіння мирових переговорів. Свій приїзд на конгрес до Стокгольму заповіли до тепер голландські, данські, російські, французькі, англійські, німецькі, австрійські, угорські й італійські соціалдемократи. Деякі з них вже виїхали на зізд.

В АВСТРІЇ.

Ми доносимо колись, що німецькі міністри Бернрайтер і Урбан подали свою демісію (відставку). У відповідь на це імператор Карло покликав до себе представників німецьких партій на конференцію й по конференції Німці-міністри рішилися лишитися на своїх місцях. Німці не будуть робити перешкід урядові в скликанні парламента, який певне вже зайдеться в травні. Тепер поки що невдоволені що Поляки задля того, що не відокремлено для них Галичину, й горохать ся. Їх міністер, Бобжинські (називається міністер для Галичини), здається, таки піде, й Поляки будуть робити опозицію в парламенті.

В ГРЕЦІЇ.

Майже всі острови крім Керкіри (Корфу) перейшли вже на бік Венецианської, якого ще більш тепер підpirає антиантант. Розоруження Греції йде далі наперед, але ж мимо того агітація проти короля росте. Однаке військо все таки короля держить ся.

Чого хоче Болгарія?

БЕРН, 19. квітня. Перед кореспондентом швейцарської часописі «Berner Tageblatt» мав заявити болгарський посол у Берні, Пасаров, про воєнні цілі Болгарії таке: „Болгарія жадає Македонії, Добруджі й сербської низовини над Моравою, бо це болгарські землі. Провізоричне російське правителство сказало в своїй заявлі, що воно бажає заведення тривалого мирі на основі права народів на самовизначення. З цими засадами годиться болгарське правителство. Хай населення Македонії, Добруджі й моравської низовини, яка до тепер належала до Сербії, довільним голосуванням рішиє саме, чи воно хоче належати до Болгарії, чи ні. Болгарське правителство знає бажання населення

УВАГА. Для Росіян, що зацікавилися нашою газетою й українським письмом, подаємо деякі замітки, як читати по українськи.

Отже читається:

українське	и як руське	ы (бити—быты)
”	”	э (тебе—тэбэ)
”	”	е або ё (ліс—льле,
		дає—дає)
”	г ”	г (гудзик—гудзыкъ)
”	ї ”	и або и (мої—мої,
		ліс—лісъ)

українське ю, ѿ як руське є (його—ёго, нього—нёго)

Твердого знаку в наших книжках не пишеться, бо він непотрібний. в Українській мові пишеться на різно від дієслова (глагола), бо це для себе окреме слово. Просимо товаришів придергувати ся цих указівок, бо інакше ви й на далі будете перекручувати слова й зле розуміти їх.

увільнених земель і тому не сумнівається про вибір. Бо лиши одна думка одушевила всіх Болгар, це — збудоване злученої, незалежної, демократичної Болгарії.

ВІЙНА.

ЗАХІДНИЙ ФРОНТ.

Під Арра повели Англійці вдруге наступом великої сили на німецькі лінії з наміром проламати фронт. Серед величезних страт відпerto Англійців і цим разом. Вій триває далі.

ТУРЕЦЬКИЙ ФРОНТ.

Англійці розпочали другу велику битву під Газою. Дн. 19. квітня почала англійська артилерія страшну діяльність, обсипуючи місто гарматними кулями. Опісля піхота та кавалерія, підтримувані артилерією, пішли в наступ.

Помимо великих страт вдалося Англійцям присунути ся на 800 метрів до міста. Хоч бій тривав аж до пізнього вечора, не принес він Англійцям жадного успіху, бо над вечір виперли Турки Англійців цілком з їх позицій.

На інших фронтах нема значних змін.

МОРСЬКА БИТВА.

Вночі з 20-го на 21. квітня підійшли Німці в канал Ламанш проти устя Темзи й отримали корабельними гарматами кріпості Довер і Кале. Надали англійські кораблі й прийшли до гарячої битви між англійськими та німецькими кораблями, при чому затонуло або вінчоджено кілька англійських кораблів. Не вернули з битви також і два німецькі торпедовці.

ДО ВІДОМА

місцевим мужам довірря на робітничих командах.

Прийшов розпорядок із командатури, що місцеві мужі довірря можуть користуватися правом скликувати команди тільки в неділю — а не в середу й суботу, як це було сказано перше.

Генеральна старшина.

ПОЗІР!

Повідомляємо тих товаришів, які в нашій таборівій книгарні замовили Аркаса „Історію України“, що ціна за цю книжку збільшила ся з 5 м. 50 ф. на 7 м. 25 ф. тому, що книгарня у Львові нам цеї книжки не може з причини разпродажі доставити в більшій скількості. Для того запитуємо товаришів, що маємо робити з присланими грішими. Також не може зараз дістати наша книгарня „Букваря-самоука“ і книжки „Українець у Німеччині“.

Таборова книгарня.

Посмертна згадка.

Петро Авраменко, син Семена, хлібороб, нежинатий, роджений 27. VI. 1890. р. в селі Полоцьківцях Чернігівської губернії, умер унаслідок чахотки 19. IV. 1917. р. в лазареті раштатського табору.

Похорони відбулися 21. IV. 1917. р. на цвинтарі в Нідер-Білі.

Вічна йому пам'ять!

ЖЕРТВИ НА ВОЛИНСЬКІ ШКОЛИ.

Від тов. 6155, команда 465	— м. 50 ф.
7838, ” 417 . .	